

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Волкової Юлії Анатоліївни на дисертацію Величка Віктора Юрійовича
на тему: «Свобода як цінність адміністративно-судочинних
правовідносин», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і
процес; фінансове право; інформаційне право**

Актуальність теми дисертації та зв'язок її з науковими програмами, планами, темам

Свобода у сучасних дослідженнях розглядається через реалізацію принципів рівності та заборони дискримінації, тобто існування особи в умовах відсутності соціальних та нормативних обмежень, тобто свобода є незалежністю як характеристики статусу особи.

Свобода як цінність правовідносин постійно є предметом наукових пошуків, як в межах досліджень представників загальнотеоретичних наук (науки теорії держави і права, конституційного права тощо), так і в межах галузевих наукових досліджень, зокрема, в межах цивільно-правової та цивільно-процесуальної науки, адміністративно-правової та адміністративно-процесуальної науки, кримінально-правової та кримінально-процесуальної науки, господарсько-правової та господарсько-процесуальної науки, що вимагає висвітлення окремих концептуальних підходів в межах цієї дисертації, як стануть у нагоді у встановленні сутності свободи як цінності адміністративно-судочинних відносин.

Важливу роль у формуванні авторської концепції визначення змісту свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин мали результати дисертаційних робіт таких науковців, як: О.І. Щадило на тему «Аксіологія феномена свободи у трансформаційних суспільствах» (2018 р.);

А.С. Смілик на тему «Свобода і відповідальність як філософсько-правові засади формування законослухняної особи» (2016 р.); В.І. Козлова на тему «Колективні політичні права і свободи громадян України: конституційно-правовий аналіз» (2010 р.); З.М. Макарухи на тему «Правові засади заснування та розвитку простору свободи, безпеки та юстиції в рамках Європейського Союзу» (2012 р.); В.Ю. Поліщука на тему «Зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві» (2021 р.) та ін.

Однак при цьому здійснений аналіз наукових публікацій засвідчив відсутність комплексного дослідження проблематики свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин та механізму забезпечення ефективності її забезпечення, що зумовлює актуальність цієї дисертації. Отже, робота Величка В.Ю., присвячена дослідженню свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин, є актуальною і своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Додатковим підтвердженням актуальності обраної Величком В.Ю. теми є і той факт, що дисертаційне дослідження корелюються із положеннями Указів Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006 «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів»; від 20 травня 2015 р. № 276/2015 «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр.»; відповідає Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр., затвердженій постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р., комплексним науковим проєктам кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету «Основні напрямки удосконалення законодавства України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації

0115U00710) та «Дослідження проблем теорії адміністративного права в умовах глобалізаційних процесів» (номер державної реєстрації 0115U00711).

Таким чином, дисертаційне дослідження Величка В.Ю. є затребуваним як з позицій правової науки, так і з точки зору практичної діяльності, спрямованої на удосконалення нормативно-правової бази.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Розглянувши дисертацію, можна зробити висновок, що автор дійсно провів ґрунтовне комплексне наукове дослідження, що відповідає поставленим меті та завданням.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Їх застосування характеризується системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їхнього соціального змісту і юридичної форми, здійснити системний аналіз питання теорії адміністративного процесуального права, національного законодавства та судової практики визначити правову природу свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин, а також напрями підвищення ефективності її реалізації. У роботі автор використав систему загальнофілософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання.

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, КАС України, інші закони України, міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною, що визначають особливості вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин у порядку адміністративного судочинства, нормативно-правові акти Верховної Ради України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, рішення Європейського суду з прав людини тощо.

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення судових рішень щодо встановлення факту забезпечення ефективності застосування

засад свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин, що містяться в Єдиному реєстрі судових рішень України за 2013–2024 рр., матеріали узагальнення судової практики, офіційні статистичні дані щодо розгляду та вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин, правова публіцистика, довідкові видання.

Фундаментальність та комплексність роботи проявляється у всебічному та поступовому вивченні дисертантом об'єкту та предмету дослідження. Починаючи роботу з теоретичних та методологічних засади дослідження свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин, автор переходить до визначення змістовної характеристики реалізації свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин. Обраний вектор теоретико-правового дослідження дозволив автору досягти поставленої мети та визначив успішність наукових розробок, спрямованих на вирішення нагальних наукових теоретико-правових задач.

Особистий внесок здобувача

Дисертація є самостійною науковою працею, що відображає результати проведеного дослідження. Сформульовані теоретичні положення, висновки та пропозиції були одержані дисертантом унаслідок аналізу та безпосереднього використання в роботі науково-інформаційних, нормативно-правових джерел і матеріалів щодо розуміння свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин.

Достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації не викликає сумнівів, підтверджується їх апробацією у відкритому друку, обговоренням на наукових конференціях, інших наукових заходах.

Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значимістю, як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини адміністративного права та процесу, але й їх практичним значенням на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення чинного національного законодавства в тій його частині, що стосується розуміння свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин. Проведена автором науково-дослідна робота є результатом власних напрацювань здобувача, який здійснив вдалу спробу визначити місця та значення свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин.

Погоджуючись у цілому з усіма визначеними автором складовими **наукової новизни** дослідження, вважаємо за необхідне акцентувати особливу увагу на деяких з них, зокрема, дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним науковим дослідженням положень адміністративного процесуального права, національного законодавства та практичної діяльності щодо забезпечення ефективності застосування засад свободи як цінності адміністративно-судочинних правовідносин. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, рекомендацій та висновків, зокрема:

у перше:

— з'ясовано, що адміністративно-судочинні правовідносини є тим різновидом адміністративно-процесуальних правовідносин, де домінуючим є метод диспозитивного правового регулювання, на відміну від адміністративно-деліктних та адміністративно-процедурних відносин;

– обґрунтовано авторський підхід до розуміння свободи як цінності адміністративно-судочинних відносин: у межах цієї дисертації розуміється як такий стан реалізації прав та інтересів учасників провадження, за якого їхні дії оцінюються як сумлінні, добросовісні, такі, що не є зловживанням правом, що не призводить до настання шкідливих наслідків, не порушуються принципи здійснення адміністративного судочинства та не створюють перешкод до досягнення його цілей;

– обґрунтовано, що принцип ефективного забезпечення свободи в адміністративно-судочинних правовідносинах стає чимось більшим, ніж просто загальним принципом, що формує правовий порядок ЄС, якого повинні дотримуватися як держави-члени, так і всі інститути ЄС. Він перетворюється на своєрідне джерело самостійних прав, які мають бути захищені та ефективно забезпечені як на міжнародному, так і національному рівнях;

– обґрунтовано, що сутність прояву свободи на стадії судового розгляду справи у порядку адміністративного судочинства можна визначити як зумовлений комплекс процесуальних дій, спрямованих на з'ясування всіх необхідних обставин справи, її вирішення, з метою встановлення справедливості та надання реальної можливості суб'єктам таких відносин повною мірою захищати власні інтереси у судовому порядку;

удосконалено:

– підходи до розуміння генези свободи в адміністративно-судочинних відносинах, що має виходити із недопущення зловживання правом, що визначає її межі;

– підходи до розуміння завдань підготовчого провадження задля забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду адміністративної справи по суті: 1) остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу; 2) з'ясування заперечень проти позовних вимог; 3) визначення обставин справи, які встановлюються, і зібрання відповідних доказів; 4) вирішення відводів; 5) визначення порядку розгляду справи; 6)

вчинення інших дій з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті;

дістали подальшого розвитку:

– удосконалення чинного законодавства України у частині доповнення положень КАС України положенням про те, що серед основоположних засад адміністративного судочинства має бути визначено гарантування цінності свободи як регулятора захисту суб'єктивних публічно-управлінських прав;

– підходи до розуміння мети підготовчої судової процедури, яка повинна бути виконана судом будь-якої інстанції до стадії розгляду справи по суті, полягає в забезпеченні вжиття всіх передбачених законом заходів, спрямованих на своєчасний, всебічний, об'єктивний та економічно ефективний розгляд справи, виокремлено додаткову мету, яка полягає в примиренні сторін перед судовим розглядом по суті.

Переходячи до оцінки основних положень і висновків дисертації, варто зазначити, що в роботі порушені нерозроблені раніше наукові та практичні задачі, розв'язання яких дозволило одержати цікаві результати і виробити ряд пропозицій. З урахуванням цього можна стверджувати, що новизна дисертації виявляється як у підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому способі розв'язання конкретних теоретико-правових питань.

Слід відмітити, що дисертантом власні висновки побудовано не лише на підставі аналітики наукових та нормативно-правових джерел, а й з урахуванням судової практики. У роботі містяться й інші слушні положення, висновки та пропозиції.

Основні положення роботи знайшли відображення у 4 наукових статтях, з яких 3 опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Вивчення дисертаційного дослідження та його автореферату дає підстави для твердження про ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Оформлення дисертаційної роботи зауважень не

викликає.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Величка В.Ю. написана на високому теоретичному рівні, має значну наукову та практичну цінність.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Величка В.Ю., водночас вважаю за необхідне звернути увагу на питання, які могли б слугувати предметом дискусії та обговорення при захисті дисертаційної роботи:

1. Автор у дослідженні на стор. 71 вказує, що «реалізація свободи в адміністративно-судочинних правовідносинах визначається як надання суб'єкту права обирати коло цілей, засобів захисту наданих його прав у сфері публічно-управлінських правовідносин». У зв'язку з цим постає питання щодо меж такого права задля убезпечення порушення такими діями прав інших учасників адміністративно-судочинних правовідносин;

2. На стор. 138 автор вказує, що «розуміння прояву свободи на стадії ухвалення судового рішення в адміністративній справі та його виконання – це не просто розуміння судового процесу; це оцінка багатогранних міркувань, які судді зважують у своєму прагненні забезпечити справедливість. Це передбачає визнання глибокої відповідальності, яка приходить з роллю судді – інтерпретувати та застосовувати закон таким чином, щоб він був справедливим, неупередженим та відображав моральні та етичні стандарти суспільства». Проте постає питання як проявляється сутність свободи у цьому процесі;

3. Дисертантом проведено ґрунтовний аналіз судової практики з досліджуваної проблематики, проте роботу б збагатило проведене опитування чи анкетування практичних працівників.

Наведені спірні положення і висловлені зауваження не впливають на

загальну позитивну оцінку дисертації, яка має самостійний і творчий характер, наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань насамперед характеризує актуальність і складність теми дослідження та власний підхід дисертанта до їх розгляду. В дослідженні автором вдалося досягти поставленої мети.

Дозволяє зробити висновок про те, що дисертація на тему: **«Свобода як цінність адміністративно-судочинних правовідносин»** є завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обгрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для розвитку адміністративно-правової науки та науки податкового права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичною значущістю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – **Величко Віктор Юрійович** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор
професор кафедри права
Вищого навчального закладу
«Київський університет ринкових відносин»

 Волкова Ю.А.

